

Biskop Erling J. Pettersen
Foredrag ved stiftskonventet
7.-8. juni 2011

Enhet og enighet.

**Det sakramentale fellesskap og
prestetjenestens grunnlag.**

I Kirken *er* fellesskap

Når jeg har valgt ”det sakramentale fellesskap” som hovedtema for årets konventforedrag, er det med utgangspunkt i det grunnleggende: kirken ER fellesskap. *Communio* er ikke noe vi *har*, det er noe vi *er*. I den årelange økumeniske debatt om *communio*-begrepet har Ola Tjørhom sagt det så enkelt at det forsværer en plass i innledningen til dagens refleksjon:

”Kirken *er* fellesskap, den *må* forstås som en *koinonia* som innebærer konkret delaktighet med Gud og med hverandre. Vår *communio* begrunnes derfor ikke med at den er praktisk eller nyttig, men at den utgjør en fundamental side ved det å være kirke.” 1)

Så fundamentalt at vi bekjenner det ved hver gudstjeneste:

”Jeg tror på Den Hellige Ånd, én hellig kirke, de helliges *samfunn*...”

I den apostoliske trosbekjennelse brukes begrepet ”*communio sanctorum*”, de helliges *fellesskap*. I gudstjenesten bekjenner vi oss

i fellesskap
som fellesskap
til fellesskap. 2)

Som luthersk teolog hører det med til barnelærdommen, dvs. CA VII, at menighetens fellesskap skapes gjennom evangeliets forkynnelse og sakramentenes forvaltning. *Enheten* finnes i forkynnelsen av evangeliet og i forvaltningen av sakramentene. Der evangeliet lyder med forankring i Kristi frelsesverk, og sakramentene brukes i samsvar med Kristi innstiftelse, skapes det tro, og slik legges grunnen for en levende kirke som ”de helliges forsamling”. Slik er det Den norske kirke definerer sitt eksistensgrunnlag. På dette grunnlag ordineres nye prester til tjenesten med ord og sakrament. På dette grunnlag ble jeg satt inn i tjenesten som biskop i Stavanger Domkirke i 2009. Vigslingsliturgien knytter den biskoppelige tjeneste primært til den generelle pastorale tjeneste: forvaltningen av ord og sakrament.

II Carissimi og CA 7

Carissimidebatten har vist tydelig at Augustana art. 7 om grunnlaget og grensene for kirkens enhet, er aktuell. Utviklingen i saken gjør det nødvendig med en kommentar.

Jeg har hatt et spesielt utgangspunkt for å gå inn i samtalene, ut fra erfaringen med å ha hørt de ulike synspunkter og dype overbevisninger bli argumentert for i to runder med Lærenemnda, i ”Tunsberg-saken”, fra 14.mars 2000, og Lærenemnda 2007:

Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken. 3).

Det er uten tvil Tunsberg-saken som er mest aktuell for å komme til rette med de utfordringene Carissimi stiller oss som fellesskap overfor.

Både i Lærenemnda, og i arbeidsutvalget, der jeg var med som sekretær i begge prosessene, var CA 7 kjerneteksten: fordi det her fokuseres på hva som er tilstrekkelig for kirkens enhet. Etter en grundig behandling i Tunsberg-saken, sier nemnda:

”Uten å bagatellisere uenigheten om forståelsen av Skriften og vurderingen av ordnet, homofilt samliv, er det etter Lærenemndas oppfatning læremessig mulig å samles om Ord

og sakrament på tross av den uenighet som råder i homofilis spørsmålet mellom biskop Osberg og prost Dingstad.” 4)

Lærenemnda understreker gang på gang at det er troens bekjennelse som samler kirken. CA 7 definerer ikke begrunnelser for splittelse, men grunnlaget for enhet. Det er viktig å merke seg at resonnementet går denne veien.

Vi må spørre om den aktuelle uenighet virkelig medfører at evangeliets rene lære og forkynnelse er fornektet eller forvansket på en måte som gjør at en ikke lenger samler seg om det som skaper kirke og kirkelig enhet (jfr. pkt 3.3.4 i Tunsberg-uttalelsen). I samtalene med Carissimi ba jeg biskop em. Andreas Aarflot gi en kommentar til Carissimidokumentet ”Sannhetens støtte og grunnvoll”. Kommentaren ble på 32 sider, og konkluderer med at det ikke er grunnlag for Carissimiprestenes grunnleggende tese at ”kirkesituasjonen undergraver muligheten for å stå i tjeneste i samsvar med ordinasjonsløftet”. 5)

Jeg kommer nettopp fra vårens bispemøte i Fredrikstad, der vi hadde en grundig samtale om denne saken som har tatt så mye oppmerksomhet og tappet mange for krefter, arbeidsglede og mot til å si hva en selv mener, kanskje særlig i vårt bispedømme. Samtalene i Bispemøtet sier det samme som Andreas Aarflot skriver i sin utredning: ”Det er de sentrale, trosskapende og frelsesbringende elementer i evangeliet som konstituerer kirkens grunn, og ikke en sum av etiske normer til regulering av det menneskelige samliv.

Det er derfor ikke mulig å akseptere at spørsmålet om homofiliforståelsen har en slik teologisk dignitet at en konstatert uenighet i denne sak skal kunne defineres som en *status confessionis* og dermed som et grunnlag for kirkesplittelse. Helt fra saken første gang kom opp i Bispemøtets behandling, har biskopene samlet fastholdt at de ikke betrakter dette spørsmål som kirkesplittende. Når Carissimi-gruppen tiltar seg definisjonsmakten på dette området, skjer det derfor i strid med det samlede vedtatte syn fra kirkens organer.” (A. Aarflot, s 4).

Når denne saken gjøres til et spørsmål om å bryte fellesskapet om ord og sakrament ved å avstå fra nattverdsfellesskap med dem som har et annet syn enn det Carissimidokumentet står for, slik jeg har opplevd det flere ganger det siste halve året, er det nødvendig å si tydelig fra at dette bryter med det et samlet bispekollegium står for. Å bruke nattverden som demonstrasjonssted kan ha som konsekvens at kirken lokalt virkelig splittes. Det er ingen tjent med.

III Den sakramentale forankring

I den første besøksrunden til prostiene la jeg stor vekt på fellesskapets sakramentale forankring: ved sterkt å understreke dåpens sentrale betydning *døpt inn i Kristi kropp*, og feiringen av *nattverden*, hvor Kristus blir ”en kropp” sammen med alle kristne. Det var et bevisst valg. Jeg tror vi bør gjøre som lutherske kirker verden over gjør når de møtes:

formulere det grunnleggende, dette: ”Vi ser på oss selv som et sakramentalt fellesskap, kalt ved evangeliet, forenet i én dåp og samlet rundt samme bord.” 6)

Det var slik den lutherske kirkefamilie beskrev sitt fellesskap under generalforsamlingen i Curitiba i 1990. Det lutherske verdensforbund definerte seg selv som *communio*. LVF er ” et fellesskap av kirker som bekjenner den treeninge Gud, er samstemte om forkynnelsen av Guds ord og er forent i alter- og prekestolfellesskap.”

Vi finner igjen formuleringene fra Curitiba-dokumentet i Den norske kirkes mål- og strategidokumenter de to siste tiårene. Her har inspirasjon og påvirkning gått begge veier, og vår kirke har deltatt aktivt i utformingen av denne tenkningen. Jeg tror at vi som prester i Stavanger bispedømme vil få et godt grunnlag for samtale lokalt, sammen med våre menigheter, om vi går til den definisjon av det lutherske kirkefellesskap som generalforsamlingen i Curitiba ga i sitt budskap til medlemskirkene:

- *Vi ser oss selv som et åndelig fellesskap, knyttet sammen i Den Hellige ånd, gjennom vår felles tro på Gud vår Far og Jesus Kristus.*
- *Vi ser oss selv som et sakramentalt fellesskap, kalt ved evangeliet, forenet i én dåp og samlet rundt det samme bord.*
- *Vi ser oss selv som et bekjennende fellesskap, bygget på Guds ord, de økumeniske trosbekjennelser og den lutherske bekjennelse.*
- *Vi ser oss selv som et vitnende fellesskap, der vi samarbeider i gjensidig avhengighet med våre lutherske søstre og brødre, og med andre troende.*
- *Vi ser oss selv som et tjenende fellesskap, der vi bærer andres lidelse og smerte og tjener som redskap for Guds nåde og rettferdighet i verden.*

IV MISSIO DEI: visjonens misjonale dimensjon

Dere kjenner igjen flere av punktene fra strategidokumentene våre de siste årene i punktene fra Curitiba. I ”Strategi 2011 – 2014” for Stavanger bispedømme er det en viktig ingress før de kjente ordene bekjennende/misjonere/tjenende/åpen. Det står: *Vi er sendt*

- *av den treenige Gud*
- *for å dele evangeliet om Jesus Kristus i ord og handling.*

M.a.o. et klart misjonalt ståsted ut fra det nye misjonsparadigmet: *Missio Dei*.

Fellesskapet i kirken finner her sin begynnelse i fellesskapet i Gud, det indretrinitariske fellesskapet mellom Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd. Når jeg som biskop løfter frem dette, er det ut fra ønsket om å fokusere på MISJON som et oppdrag kirken ikke kan miste uten å miste sin identitet som kirke. I artikkelsamlingen ”Kirke nå” (se note 2), har prost Kjetil Aano gitt en innføring i det nye misjonsparadigmet i artikkelen ”Ei sann og misjonal luthersk kyrkje”.

For noen uker siden hadde jeg gleden av å bli kjent med ByMenigheten Sandnes. Det var godt å kunne både bekrefte og utfordre, og å selv bli bekreftet og utfordret! Menighetens visjon stod sterkt i bevisstheten hos dem jeg traff:

At nye mennesker skal komme til tro på Jesus og bli ført inn i et deltagende fellesskap der alle vokser i tro og kjærlighet. 7)

Under visitasforedraget var det tid for å støtte menigheten i visjonen om å være en slik menighet, preget av *communio*, og samtidig understreke at det som bærer min bispetjeneste, uttrykkes i det trinitariske grunnlag og den klart uttrykte *misjonale dimensjon* i bispedømmets nye strategidokument, og den tåler gjentakelse!

Vi er sendt

- av den treenige Gud

- for å dele evangeliet om Jesus Kristus i ord og handling.

Som biskop, som bispedømmeråd, som stab i bispedømmet ønsker vi å være medvandrere gjennom dialog, deling og nærvær slik at evangeliet om Jesus Kristus kan skape tro, livsmot og glede. Den programerklæringen delte jeg med dere ved årets begynnelse. Og den kommer jeg til å gjenta!

I dette arbeidet tror jeg det er en rikdom at vi er forskjellige. Ingen avkreves attest for å være *enige* i enhver sak. *Det er ikke enigheten, men enheten i Kristus som bærer oss.* Vi tilhører Kristus, vi er døpt inn i samme kropp. Skal vi lykkes med vårt oppdrag som misjonale kirke, må vi respektere det mangfold som vi utgjør. Utgangspunktet er den bibelske forståelse av *communio*: vi er forenet i Kristus og har derfor fellesskap med hverandre.

Jeg har lyst til å dele med dere en hilsen jeg fikk tilsendt fra en forbeder før jeg skulle på visitas. Hun sendte meg et klipp fra et samtaleark om en pinsegudstjeneste:

Uten Den Hellige Ånd er Gud langt borte,

Evangeliet en død bokstav

og kirken bare en organisasjon.

I Den Hellige Ånd er den

oppstandne Kristus nærværende,

evangeliet en kraft til liv, og

kirken et gjenskinn av Treenighetens liv.

Utklippet traff både biskop og menighet!

Talsmannen er den som med en mors og fars kjærlighet gjør at den oppstandne Kristus er nær oss, evangeliet en kraft til liv, og vi som prestefellesskap – og som menighet – et gjenskinn av Treenighetens liv.

Her kunne det vært fristende å gjennomføre Helligåndstesten, slik jeg truet med å gjøre i møte med prestene på visitas. Nemlig ved å spørre: hvor mange i forsamlingen kan fremsi klart og rent – utenat – Luthers forklaring til den tredje trosartikkel?! Utgangspunktet er selvsagt at den nikenske trosbekjennelse i sin eldste form sier dette om Den Hellig Ånd: *Jeg tror på Den Hellige Ånd, som er LIVGIVER ...* Og videre Martin Luthers ord, når han sier hva som menes når vi bekjenner vår hellige tro, ved hver gudstjeneste, i fellesskap med alle jordens kristne:

Jeg tror på Den Hellige Ånd

en hellig, allmenn kirke

de helliges *samfunn*...

Jeg gjorde den erfaring at flere av prestene faktisk *kunne* sin katekisme, så da går utfordringen til hele forsamlingen å si med Luther:

”Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, eller komme til ham, min Herre.

Men Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet,

opplyst meg med sine gaver

helliggjort meg og holdt meg fast i den sanne tro. På samme måte kaller, samler, opplyser og helliggjør han hele den kristne kirke på jorden og bevarer den hos Jesus Kristus i den ene sanne tro...

I den kristne kirke tilgir han daglig alle synder hos meg og hos alle som tror.

På den ytterste dag skal han vekke opp meg og alle døde og gi meg og alle som tror på Kristus, evig liv.”

All vår tale om fornyelse og menighetsutvikling har sin kilde i Helligåndens gjerning, som er å gjøre Kristus nærværende i ord og sakrament og gjøre dem som tror på ham, delaktige i Hans død og oppstandelse. Det er vel ingen tekst jeg har prekt oftere over ved kasualia, dåp og gravferd, enn 1.Peter 1,3:

Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde.

Det måtte i tilfelle være Rom 6, 3-6

Eller vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus, ble døpt til hans død? Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal vi også vandre i et nytt liv.

Her er vi ved kjernen i all tale om det sakramentale fellesskap: dåpen som avgjørende kriterium for tilhørighet til fellesskapet: vi er døpt til å leve i fellesskap:

For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp...

Og alle fikk vi én Ånd å drikke

(1.Kor 12,13)

Vi får fantastiske muligheter til å arbeide med dåpen som det fellesskapskonstituerende element når vi skal ta i bruk ny dåpsliturgi. Gled dere!

Og: samlet rundt det samme bord *er* vi *Holy Communion*, det hellige fellesskapet. Ny nattverdiliturgi åpner samme mulighet!

V Fornyselsens kilde

I ”Skabelse og genløsning” av Regin Prenter, den grunnbok i dogmatikk som preger mange i min generasjon, og som fremdeles hører til de bøker jeg gjerne anbefaler, sier den danske professor i avsnittet om ”ordets og Troens kirke”:

Fornyselsen har sin kilde i Helligåndens gerning, som er at gjøre Kristus nærværende i ord og sakrament og delaktiggjøre dem, der tror på Ham, i Hans død og oppstandelse. Som delaktig i Helligåndens gave er kirken derfor allerede her, midt i sin skjulthet, et frembrud af den kommende verdens herlighed, manifesteret i de nådegaver, som både bærer tjenestene i kirken og menighedens hele liv. 8)

Og så fortsetter han, i sin typiske paragraf-stil, med det som ligger til grunn for tittelen på dagens foredrag om det sakramentale fellesskap som prestedtjenestens grunnlag. Hør!:

Fornyelsens liv bliver til i dåben, vokser under forkyndelsens nådemiddel og fuldendes i nadverden. Kirken er derfor det om dåp, forkyndelse og nadver samlede folk, og kirkens tjenere er dem, der deler evangelium og sakramenter ud til dette folk på Kristi vegne.

Vi finner samme tenkning i den anglikanske familie, der vårt bispedømme henter mye inspirasjon. Det er en spennende kobling mellom Prenters argumentasjon og det vi finner av ekklesiologisk refleksjon hos erkebiskopen av Canterbury.

I en perle av en bok ("Tokens of Trust. An Introduction to Christian Belief") har erkebiskop Rowan Williams satt ord på det som skjer når vi mottar brød og vin, i det han kaller "a real pentecostal experience":

When we receive the bread and wine at Communion, we are nearest the very heart of what it is to be a Christian and to be the Church. We stand in the power of his prayer; we stand there because we have been invited by the risen Jesus, just as he invited sinners to eat with him in his life on earth, we pray in the Holy Spirit and we receive gifts that the Holy Spirit has made to be vehicles of his life. It is a moment when we declare who we are and when we are given the greatest opportunity to grow as believers because we are as open as we can be to the act of God in Jesus and the Spirit. 9)

Jeg leste Rowan Williams samtidig som jeg forberedte meg til en nattverdsgudstjeneste med psykisk utviklingshemmede. Som ledd i forberedelsen hadde jeg hentet fram noen refleksjoner av prost Even Borch. Som far til en multihandikappet sønn har han viktig erfaring å dele med oss, som i denne fortellingen om sønnen Sindre:

Fra Sindre var ganske liten ble han tatt med opp til nattverden og fikk brød og vin som de andre. Noen rynket litt på nesen av det, og mente at han neppe kunne forstå hva han fikk i nattverden. Jeg svarte at jeg heller ikke forstod hva jeg fikk i nattverden, men tok i mot den gaven likevel.

En gang gikk jeg tur med sønnen min og han kom forbi kirken. Han ville inn, og siden jeg hadde nøkkelen med meg, gjorde vi som han ville. Inne i kirken gikk han sakte men målbevisst på sine ustøe bein opp til alterringen, knelte ned og gjorde smattelyder med tunga. Han som helt mangler verbalt språk, klarte å vise hva han mente var det viktigste i det huset han besøkte nesten hver søndag.

Og så fortsetter Even Borch:

Når jeg ser Sindre og de andre utviklingshemmede så reservasjonsløst ta del i nattverden, så tenker jeg at det er det helliges makt som tiltrekker dem. Den makt som mange av oss føler behov for å beskytte seg mot. Nattverden er det stedet der det hellige tydeligst bryter inn i livet. Fornyelsesaspektet i nattverdsdeltakelsen har vi lett for å tenke ligger i den kognitive erkjennelsen av at Jesus ga sitt legeme og blod for oss. Jeg tror opplevelsen av å være fullt akseptert, få være med på en nådeshandling, i seg selv er fornyende. Det er erfaring av det helliges innbrudd i våre liv som fornyer oss. 10)

Sindre som knelte ned ved alterringen og uten verbalt språk klarte å vise hva som var viktigst i Kjærlighetens hus, uttrykker det samme som den intellektuelt sterke

erkebiskopen når han sier at vi er helt nær hjertet i hva det er å være kristen og å være kirke når vi mottar brød og vin.

Her er vårt grunnlag som prester, som veiledere i hellighetssonen, for å bruke uttrykket som Manfred Josuttis introduserte i sin pastoralteologi. 11)

Det er her jeg selv søker kraft og fornyelse, det er herfra vi sendes i den treenige Guds navn for å dele evangeliet om Jesus Kristus i ord og handling. Her er ord og handling ett.

På samme måte som ved hver dåpshandling er vi her ved primærkilden for den pastorale spiritualitet. Jeg husker uttrykket som Dag S. Wisløff brukte på åtti-tallet, da han skrev studieheftet "Dåpssamtalen" utgitt av Presteforeningen. 12) Da han beskrev gleden over dåpens gave, brukte han uttrykket *den sakramentale glede*.

Kanskje skal vi hente det frem i vår bevissthet igjen, når vi setter det sakramentale fellesskap på dagsorden. Jeg vil bruke siste delen av foredraget til å reflektere rundt *kildene* til den pastorale spiritualitet.

V Den pastorale spiritualitet

Norsk pastoralteologi har hentet rike impulser fra den kontemplative tradisjon, noe Presteforeningens fagråd for kristen spiritualitet har prioritert i sin kursvirksomhet. Navn som Henri Nouwen, Jean Vanier og Martin Lønnebo har blitt viktige referanser for mange som søker fornyelse og fordypelse. Vårt møte i år har også åndelig fornyelse som hovedfokus. Selv hadde jeg stor glede av å delta aktivt i utforming og oppfølging av betenkningen til Kirkemøtet 1999: "Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid", ført i pennen av Tore Laugerud. 13) De siste årene, med sokneprestoppgaver og nå som biskop, har jeg søkt tilbake til pastoralteologer som har dåpen, nattverden, forkynnelsen og gudstjenestefeiringen som primærkilder. Og jeg finner slitesterke tekster om vår hverdag som prester.

For *Gustav Jensen*, som i 1888 skrev den klassiske grunnbok *Innledning til prestedtjenesten*, er prestens fremste åndelige kilde nettopp gudstjenesten. På mange måter er han datidens Gordon Lathrop, som også har gudstjenesten i sentrum når han utfolder den pastorale spiritualitet i det som er i ferd med å bli en klassiker: "The Pastor. A Spirituality." 14)

Jeg tror Lathrop ville være enig med Gustav Jensen, som i 1888 sier dette om presten: *Det er godt at være en begavet prest, men ..... det er meget bedre at være en bedende prest.* 15)

Hos Gustav Jensen er det et klart pastoralteologisk program å formidle sammenhengen mellom fagteologien og det personlige fromhetsliv.

Impulsene fra Gustav Jensen preget en hel generasjon prester. Spissformulert sier han at det spørres etter prester som lar seg kalle frem til Herrens eksamen, som er kort og gjentas tre ganger: "Elsker du meg? Har du meg kjær?"

Jeg har møtt noen personer de senere år som i sterk grad har preget min egen pastorale identitet, og som bærer tradisjonen fra Gustav Jensen videre.

Den første er *Kenda Creasy Dean*, professor ved Princeton Theological Seminary i New Jersey, USA. Etter å ha møtt henne på et seminar i USA der Oddbjørn Evenshaug og jeg var invitert som foredragsholdere sammen med henne, har kontakten blitt utdypet og forsterket. I dag er hun hovedinspirator for MFs satsing på ungdomsteologi, og hun har betydd mye også for de andre fakultetene.

Et hovedpoeng for Kenda Dean, som før sitt professorat i ungdomsarbeid hadde bak seg en lang periode som studentprest, er dette, som står innrammet på mitt skrivebord i bispeboligen:

Ministry is not something we "do" to someone else. It is a holy way of living toward God and toward one another.

Sitatet er hentet fra "The Godbearing Life. The Art of Soul Tending for Youth Ministry", skrevet av Kenda Dean og Ron Foster. Den er aktuell for langt flere enn de prester som har konfirmant- og ungdomsarbeide som hovedfelt. Dean lodder dypere enn de fleste jeg har lest innen praktisk teologi, og hun gjør det med en nærhet til livet og nærhet til troens kilder.

Det nærmer seg kjernen i våre presteliv når Kenda Dean sier:

Troen læres gjennom å praktisere. Handlingene forandrer verden, men de forandrer også oss. Folk som tilhører en familie og gjør ting sammen, opplever tilhørighet. De får ofte like vaner og utvikler felles kjennetegn.

Vi er gode til å snakke om kristne handlinger. Men det hjelper ikke så mye bare å snakke om det. Selv om vi snakker om bønn, hører om bønn og leser om bønn, vet vi egentlig ikke hva bønn er, før vi ber. Praktisering lærer oss hva troen går ut på. Det gir oss kjennetegn på å tilhøre den kristne familie.

Når Kenda Dean taler om kristen praksis, handler det om *livet i menigheten*. Hun gir meg fornyet tro på kirken ved å understreke så sterkt at troens område er den kristne menighets liv i tilbedelse, bønn, lovsang og tjeneste. Nøkkelordet er "Christian practices": *Christian practices mark us and make us into Jesus' followers.*

Og videre:

Christian practices are means of grace that God uses to strengthen us for the otherwise impossible task of living faithfully. (s.109).

Erfaringen med Kenda Dean i møte med norske ungdomsledere har overbevist meg om at vi må lære av den erfaring som Princeton-miljøet har gjort når de beskriver utviklingen som et paradigmeskifte med vekt på de *personlige relasjoner*, ikke på programmer, enten det gjelder menighetsutvikling eller pastoral ledelse.

Det ble stående som en personlig utfordring for min egen del da hun svarte slik på spørsmålet om hvordan vi skulle nå barn og unge i trosopplæringsarbeidet:

The question, as I understand it, is how do we invite youth more deeply into the practices of faith? The answer is deceptively simple: We become more deeply involved in the practices of faith. Og den praksisen skjer i det sakramentale fellesskap.

Den andre som har preget min forståelse av livet i det sakramentale fellesskap, er biskop *Martin Lønnebo*.

Der Kenda Dean taler om "Cristian practices", bruker Lønnebo uttrykket "åndelige øvelser". For brukere av "Kristuskransen (Verbum, 2000) er "Veven" en videreføring og fordypning. Etter eget bruk gjennom flere år, nøler jeg ikke med å anbefale denne som følgesvenn i krevende arbeidsdager.

I den svenske utgaven, som jeg har brukt, sier Lønnebo midt inn i det som er vår situasjon i Stavanger bispedømme, også med tanke på Carissimi-kontroversen:

Och hur svårt har inte många kristna med sin kyrka. Bed för din kyrka. Var solidarisk med den Ofullkomliga något längre än vad som egentligen er möjligt. Du är döpt till Mysteriet, den Gemensamma kyrkan (Ecclesia magna) men är planterad i en Lokal kyrka. Tänk på din lokala kyrka som ett heligt skrin som innesluter de gudomliga mysterierna. Ett sådant skrin rör man vid med kärlek och vördnad.

Naturligtvis behövs det meningsfull kritik och civil självständighet av medlemmerna. Men var trofast, sök dig mot djupet, mysteriet är inte avgränsat, det finns i sin fullhet även i den lokala ofullkomliga kyrkan. De andliga övningarna kan du med full kraft göra som medlem i en lokal ofullkomlig kyrka, ty kraften fullbordas i svaghet.

Sitatet er hentet fra kapitlet " i Dina vingars skugga jublar jag". Over kapitteloverskriften står veiledningen:

*Andas ut uron
andas in ödmjukheten
läs sedan långsamt*

For meg er dette den pastorale veiledning jeg trenger.

"Andas ut uron, andas in ödmjukheten." Åndelig lesning, skriver han, må være nær evigheten. Det skal være mulig å høre *mellomrommet mellom ordene*. Det er som å høre Kenda Dean når hun siterer en dirigent som sa til en utålmodig musiker: "The music is *in between* the notes." Og Kenda Dean konkluderer: "Faith, like music, needs rest."

Den hvilen tror jeg mange som sliter i menighetene, lengter etter.

MF fikk sin første hovedlærer ved det praktisk-teologiske seminar med Gabriel Skagestad. I sin Pastorallære har han et eget kapittel om kildene til *prestens åndelige kraft*. For Skagestad er Ord og sakrament primærkildene til prestens åndelige kraft, men han åpner også for stillhet og øvelser, som de av dere som har smakt på den ignatianske tradisjon, vil være fortrolige med. Riktignok understreker han at den evangeliske kirke ikke har åndelige øvelser i jesuittisk betydning, men han hevder likevel at "åndelige øvelser er i og for seg uadskillelige fra sann kristendom. Disse øvelsers evangeliske begrep og særlige betydning for presten har fått et klassisk uttrykk i Luthers ord: "Oratio, meditatio, tentatio faciunt theologum". 16)

Bjarne Weider fulgte opp dette i "Kallet og tjenesten" fra 1969, der *oratio* – prestens eget bønneliv, vektlegges sterkt. Jeg hadde gleden av å lytte til og lære av Weiders

pastoralteologiske veiledning i en femårsperiode da han var biskopenes representant i Kirkens konfirmasjonsutvalg, som var et av mine første arbeidssteder. Han stod for en pastoralteologi som tok på alvor at prestens *personlige trosliv* måtte pleies i møte med den stadig økende arbeidsmengde og forventning fra ulike hold til presten. Og grunnlaget fant også Weider i ord og sakrament. *Gudstjenesten* er sentrum i alt kristent liv. Weiders pastoralteologi ga frimodighet til å hente frem det oldkirkelige prinsipp *lex orandi lex credendi est*: bønnens lov er troens lov. Bønn og tro, liturgi og teologi er som åndedrettets rytme prestens egen rytme.

Oratio - bønnen - handler om den daglige bønn, og særlig prestens bønn for menigheten.

Meditatio – sjelens ettertanke – som pastoralteologene kaller dette leddet hos Luther, er en forutsetning for å danne den bærekraftige pastorale identitet.

Det tredje stikkord – *tentatio* – prøvelsen, anfektelsen, handler om kanskje det viktigste i den pastoralteologiske dannelsen: korsets teologi: at vi må dø med Kristus for at Kristus kan gjøre sin gjerning i oss. Kanskje er det på sin plass å hente fram til dette punkt det våre lutherske søsken sa under Curitiba-møtet:

Vårt fellesskap står under korset. Korset dømmes oss og kaller oss til bot og omvendelse. Vi ser ødeleggelsen og splittelsen som også er en del av våre liv i fellesskapet. Vi ser mangel på kjærlighet og omtanke for hverandre. Viljen til å bære hverandres byrder er et tegn på ekte fellesskap. Liv i fellesskap er den absolutte prøve på hvor ekte friheten vår er. Vi bekjenner at vi kommer til kort i å vise det tjenersinn som er et tegn på etterfølgelse under korset.

Selv har jeg mottatt sterk inspirasjon fra frigjøringssteologiens evne til å holde sammen spiritualitet og solidaritet i et holistisk pastoralt program. Der heter det da også at god teologi ”Can only be done within the context of praying community.”

Kanskje står vi foran en ny mulighet til å praktisere ”lex orandi lex credendi” når vi skal innføre en ny gudstjenesteordning, med ny hovedgudstjeneste og ny liturgi for dåp og nattverd. Skal vi lykkes i denne store satsingen, må vi våge å se på oss selv ikke bare som den som skal forvalte ord og sakrament, men også som den som *selv* har tatt imot dåpens nåde og nattverdens gave. Gjennomlyst og berørt av nåden, mottatt i ordet, i dåpen og ved bordet kan vi våge å forankre vår pastorale identitet nettopp her, i tjenesten med ordet og ved bordet.

I troens verden beveger vi oss i mulighetenes og nyskapelsens tegn, med den sakramentale glede som drivkraft. Alt vårt arbeid med ny liturgi, med satsing på trosopplæring og diakoni, avgjøres av det som biskop em. Martin Lønnebo omtaler som ”måttet av vår kärlek och troheten i vår efterföljelse”.

Etter vårens fire visitaser, den siste nettopp avsluttet på Karmøy, og alle med gode samtaler om strategi og utvikling av menighetslivet, er jeg tilbake ved den utfordring vi fikk fra Martin Lønnebo tidlig på åtti-tallet, og som fremdeles utfordrer: ”Våra församlingar blir kristen trosmiljö, till helgelse och evangelisation, i den utsträckning de blir beroande och präglade av Kristi livgivande kors. Kristusmönstret, den personliga och gemensamma Kristusefterföljelsen, är strategin.” 17)

Kjære Kristusetterfølgere: Guds velsignelse i det arbeidet som venter!
Et bedre utgangspunkt for vår tjeneste enn gleden over å tilhøre det sakramentale fellesskap – døpt inn i Kristi kropp – kan vi ikke få!

Noter:

- 1) Ola Tjørhom: Kirken – troens mor. Et økumenisk bidrag til en luthersk ekklesiologi. Oslo 1999: Verbum, s 119.
- 2) Stephanie Dietrich: ”Jeg tror på de helliges fellesskap”. Teologiske refleksjoner rundt kirken som fellesskap, i: Kirke nå. Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke. Trondheim 2011: Tapir, s 53
- 3) ”Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken”. Uttalelse fra Den norske kirkes lærenemnd i sak reist av Møre biskop, avgitt 8. desember 2005, Oslo 2006: Kirkerådet
- 4) Uttalelse fra Den norske kirkes lærenemnd i ”Tunsberg-saken”, avgitt 14.mars 2000, pkt 4.2.5, Oslo 2000: Kirkerådet
- 5) Aarflot, s32. Alle dokumentene finnes på bispedømmets hjemmeside: <http://www.kirken.no/stavanger/doc//Biskop/Carissimi/Aarflot.pdf>
- 6) Jeg har hørt mitt folks rop. Budskap fra Det lutherske verdensforbund åttende generalforsamling, Curitiba, Brasil 1990, Oslo 1990: Kirkens Informasjonstjeneste, Kirkerådet
- 7) Visitasforedraget fra ByMenigheten Sandnes. <http://www.kirken.no/stavanger/tekstsider.cfm?id=339798>
- 8) Regin Prenter: Skabelse og Genløsning. Dogmatikk. København 1971, G.E.C. Gads Forlag, s 557.
- 9) Rowan Williams: Tokens of Trust. An Introduction to Christian Belief. Louisville 2007, Westminster John Knox Press, 118. Se også Rowan Williams, Address to the Fresh Expressions National Pilgrimage, Coventry Cathedral, i: S.Croft (ed.) Ancient Faith, Future Mission, Fresh Expressions in the Sacramental Tradition, Seabury Books 2010
- 10) Even Borch: Hellighetssonens kraft. Utviklingshemmedes møte med kirken, i: Kirke og Kultur 3/2010, Universitetsforlaget, s 290-298.
- 11) Manfred Josuttis: Die Einführung in das Leben. Pastoraltheologie zwischen Phänomenologie und Spiritualität, Chr. Kaiser, Güthersloher Verlagshaus (Perfect Paperback-utgave), 2004.
- 12) Dag Sigurd Wisløff: Dåpssamtalen, PF, Oslo 1984, s 16.
- 13) Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid. Betenking til Kirkemøtet 1999. Oslo, Kirkerådet.
- 14) Gordon W. Lathrop: The Pastor. A Spirituality. Minneapolis 2006, Fortress Press.
- 15) Gustav Jensen: Innledning i prestatjenesten. Kristiania 1916, s 142.
- 16) G. Skagestad: Pastorallære. Oslo 1930, s 190 ff.
- 17) Martin Lönnebo: Kristendomens återkomst. Stockholm 1984, s 145.

Til spørsmålet om menigheten som trosmiljø, se også

- Erling J. Pettersen: "Det handler om å leve", i: Praktisk Teologi nr 2/91, s 35-39 og
- Erling J. Pettersen: Religionspedagogikk i kirkelig kontekst i støpeskjeen. Erfaringer fra to kontinenter om menigheten som lærende fellesskap, i Norsk Teologisk Tidsskrift, 4/2007, s 231 – 260.

<http://www.kirken.no/stavanger/doc//Biskop/Artiklar/20100226Religionspedagogikk.pdf>

Til videre studium:

- Kenda Creasy Dean & Ron Foster: The Godbearing Life. The Art of Soul Tending for Youth Ministry. Upper Room Books, Nashville 1998.
- Martin Lønnebo: Veven, Verbum Spiritualitet, Oslo 2003.
- Jean Vanier: Den brutte kroppen. Veier til helhet. Verbum Spiritualitet, Oslo 2003
- Christopher Cocksworth & Rosalind Brown: On Being a Priest Today, Cowley Publications, Massachusetts 2002.